

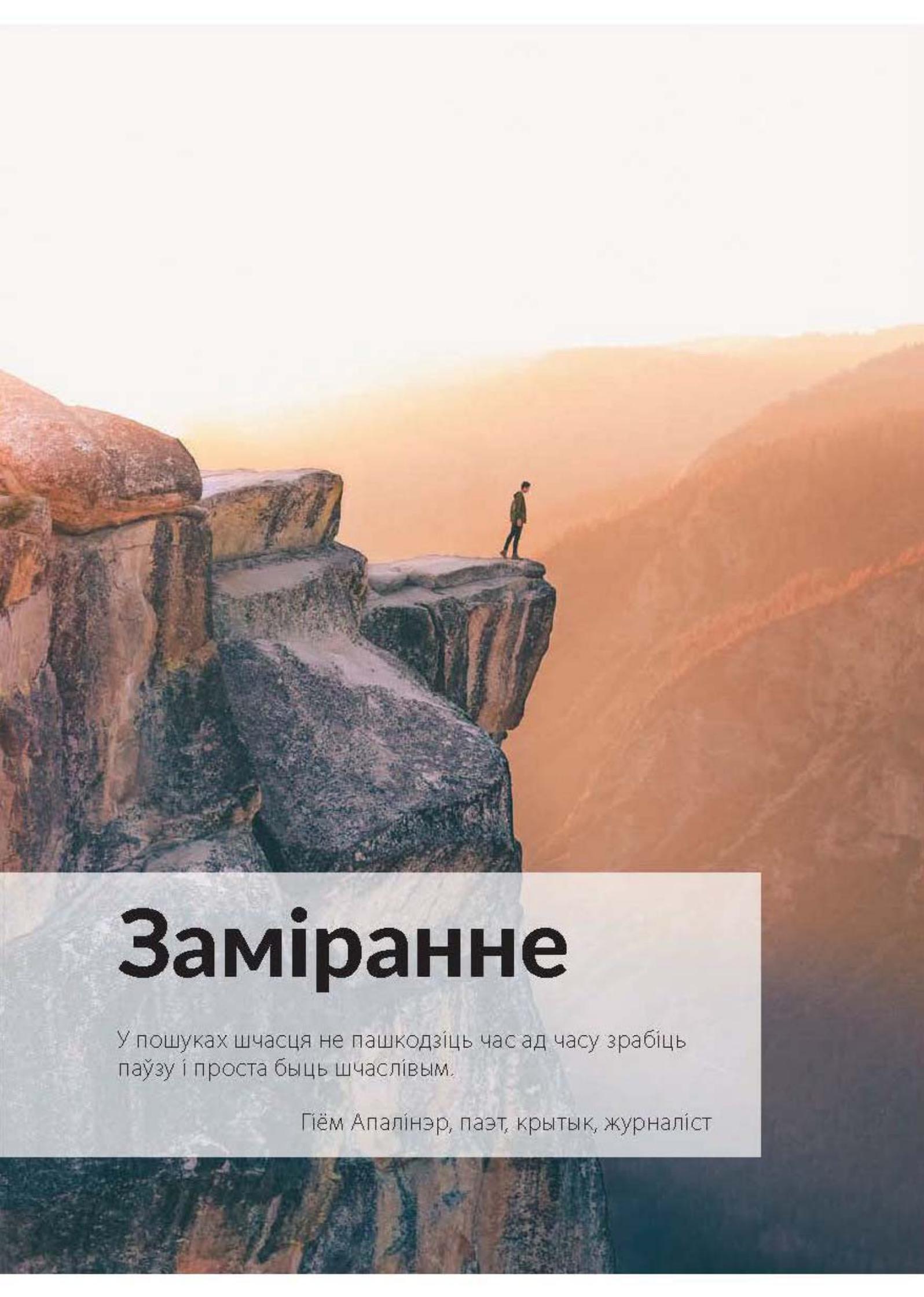
бярозка №02

№ 02/2020(1101)

ISSN 0320-7579

12+

A person stands on the edge of a large, layered rock formation, looking out over a vast, hazy valley at sunset. The sky is a warm, golden-orange color, and the valley below is filled with rolling hills and a soft, hazy atmosphere. The person is small in the distance, emphasizing the scale of the landscape.

Заміранне

У пошуках щасця не пашкодзіць час ад часу зрабіць паўзу і проста быць шчаслівым.

Гіём Апалінэр, паэт, крытык, журналіст

Усё па плане!

Калі твой праект яшчэ выглядае эфемерным воблакам, час надаць яму дзелавую канкрэтнасць. Гледзячы на двор, у якім твая каманда збіраецца абсталяваць велапляцоўку, ты ўяўляеш сабе, што і як павінна змяніцца, з чаго варта пачаць, чым скончыць.

Планаванне — найважнейшая частка рэалізацыі праекта. Добры план не толькі дае парадак дзеянняў, але і дазваляе пазбегнуць рызыкі і лішніх выдаткаў яшчэ на этапе распрацоўкі праекта.

Часцей за ўсё, калі вы складаеце план, вы выкарыстоўваеце адзін з універсальных шаблонаў: такі дакумент лягчэй успрымаць. У выніку атрымліваецца абсалютна аўтарскі прадукт: змест дакумента заўсёды ўнікальны, бо ўнікальнае спалучэнне характарыстык вашага праекта.

План павінен быць у меру гнуткім і ў меру канкрэтным: недахоп дэталей прыводзіць да праблем, а іх лішак замянае ўспрымаць сутнасць праекта. Добра падрыхтаваны план дапаможа пазбегнуць прыкрых памылак і няправільных рашэнняў, эканоміць час і зменшыць затраты на рэалізацыю праекта.

Праект

- Збярыце каманду. Абмяркуйце мэты, задачы, вынікі праекта, яго арыгінальнасць і значнасць у вачах грантадаўцаў. Пры гэтым задачы варта разглядаць як асобныя аперацыі, якія неабходна выканаць для дасягнення мэтаў.

- Разам вызначце аб'ём работ. Разгледзьце, хто будзе выканаўцамі і партнёрамі, якія ў іх будуць ролі і адказнасці, як яны будуць супрацоўнічаць.

- Вызначце ўдзельнікаў, якія найпрост ці ўскосна будуць уплываць на складанне плана і ход праекта. Гэта могуць быць заказчыкі, менеджер, каманда, спажывыцы будучых дабротаў, партнёры, пастайшчыкі, падрадчыкі і да т. п.

- Загадзя заручыцеся падтрымкай ключавых удзельнікаў, сур'ёзна пастаўцеся да іх пажаданняў. Пастарайцеся ўлічыць ступень уплыву кожнага, адказнасць у праекце, іх інтарэсы.

- Адштурхоўвайцеся ад мэтаў, каб выбудаваць структуру, этапы і задачы.

- Удакладніце поўны аб'ём работ. Стварыце дакумент з апісаннем мерапрыемстваў. Размяркуйце мерапрыемствы па задачах (напрамках работы). Падзяліце задачы (напрамкі работы) паміж членамі каманды. Кожны павінен ведаць свае ролі і вобласці адказнасці.

Прыклад графічнага афармлення плана:

№ п/п	Дзеянні	Тэрміны (пачатак — заканчэнне)	Месца, час	Удзельнікі	Рэсурсы	Вынікі	Выканаўцы/адказныя

Не забудзьцеся пра падрыхтоўчыя і завяршальныя работы! Напрыклад, калі вы праводзіце мерапрыемства ў нейкім памяшканні, то ў ім спачатку трэба расставіць крэслы.

Паклапаціцеся пра тое, каб у плане былі:

- інфармацыйны блок (анонсы, інфармацыйныя акцыі, кампаніі, публікацыі ў СМІ), які знаёміць супольнасць з дзейнасцю каманды, з абавязковай спасылкай на грантадаўцаў;

- практычны блок (мерапрыемствы для мэтавай групы і мерапрыемствы, якія праводзіць сама мэтавая група);

- навучальны блок (навучанне каманды, валанцёраў);

- рэфлексійны блок (зваротная сувязь, анкетаванне, тэставанне, фокус-групы і інш.).

Не забудзьцеся абмеркаваць з партнёрамі магчымыя рызыкі. Да іх можна

аднесці памылкі ў вызначэнні часу і выдаткаў, роляў і адказных выканаўцаў, памылкі ўліку пажаданняў і патрабаванняў, праблемы ўзаемадзеяння, змяненне цэн і ўмоў, скарачэнне бюджэту. Прадугледзьце некалькі мерапрыемстваў, накіраваных на працу з рызыкамі.

Для візуалізацыі плана зручна выкарыстоўваць анлайн-дыяграму GanttPRO. На ёй добра бачная паслядоўнасць выканання задач і падзадач. Гэта спрашчае кіраванне загрузанасцю каманды, складанне справаздач і дапамагае адмовіцца ад шматлікіх лістоў паперы.

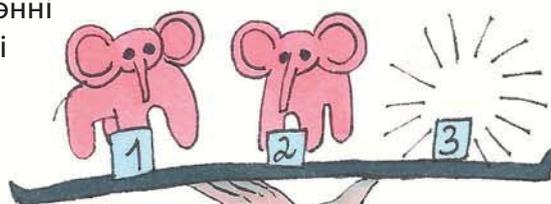
Часавы графік старайцеся зрабіць максімальна гнуткім. Прадугледжвайце рэзервовы час на выпадак непрадбачаных абставін (напрыклад, зрыву тэрмінаў паставак, пераафармлення дакументаў, хваробы ўдзельнікаў і г. д.).

Абдумайце і запішыце ў патрэбную графу неабходнае абсталяванне, работы, арэнду, паслугі іншых асоб і арганізацый пад кожнае мерапрыемства. Раўнамерна размяркоўвайце адказнасць за мерапрыемства паміж членамі каманды. А адказных выканаўцаў лепш прызначаць парамі для ўзаемазаменнасці і ўзаемаманавучання.

Улічыце ўнесеныя прапановы і падзякуйце за дапамогу (не забывайцеся дзякаваць за зробленую працу, таму што гэта важна!).

Застанецца яшчэ раз усё праверыць. І пераканацца, што:

- створаны план паслядоўны і пераканаўчы, яго фармулёўкі канкрэтныя;
- план і тэрміны выканання рэальныя;
- выразна вызначаны склад адказных і выканаўцаў;
- дадзена апісанне неабходных рэсурсаў;
- мерапрыемствы лагічна звязаны;
- выбар форм работы зразумелы;
- зразумелыя шляхі вырашэння пастаўленых задач і канчатковыя вынікі.

Дыяграма Ганта — гэта папулярны тып слупковых дыяграм, які выкарыстоўваецца для ілюстрацыі плана і/ці графіка работ.

Яна складаецца з палос, арыентаваных уздоўж восі часу. Кожная паласа на дыяграме ўяўляе сабой асобную задачу ў складзе праекта (від работы), яе канцы — моманты пачатку і завяршэння працы, яе працягласць — працягласць працы. Вертыкальнай воссю дыяграмы служыць пералік задач.

Ключавым паняццем дыяграмы Ганта з'яўляецца «вяха» — пазнака значнага моманту ў ходзе выканання работ, агульная мяжа дзвюх або больш задач. Вехі наглядна адлюстроўваюць неабходнасць сінхранізацыі, паслядоўнасці ў выкананні розных работ. Вехі, як і іншыя межы на дыяграме, не з'яўляюцца каляндарнымі датамі. Зрух вяхі — зрух усяго праекта.

Для большай упэўненасці план варта паказаць экспертам або больш дасведчаным калегам. Папрасі іх ацаніць тваю працу, выказаць свае заўвагі, даць рэкамендацыі. Даведайся ў арганізацыі конкурс, куды збіраешся падаць заяўку, ці не прадугледжаныя кансультацыі (папярэдня ацэнка) спецыялістаў. Арганізатары конкурсаў праектаў сёння ўключаюць у праграму трэнінгі і семінары па афармленні заявак і распрацоўцы неабходнай дакументацыі. Выкарыстоўвай гэтую магчымасць для ўдасканалення ўласных навыкаў.

У мяне для вас добрая навіна: вам не давядзецца кожны раз пачынаць планаванне з нуля. Вопыт удзелу ў некалькіх праектах дазволіць самім ствараць шаблоны для планавання праектаў любога тыпу.

Праекты адрозніваюцца ад аднаго нават у аднаго і таго ж распрацоўніка. Некаторыя з іх паспяхова, іншыя нечакана правальныя. Адно рэалізуюцца дакладна ў тэрмін і без усялякай рызыкі, а іншыя, з падобным складам удзельнікаў, аналагічнымі мерапрыемствамі, выразна прадуманымі графікамі, церпяць няўдачы. Рызыкі і перамены — традыцыйны лёс праектаў. І ўсё ж такі, няўдачы — гэта карысны вопыт.

Не стойце на месцы! Асвойвайце тэорыю. Удасканальвайцеся на практыцы. Умацоўвайце сувязі. Сплануйце свой поспех. І станьце паспяховым!

Ліна Багданава

Дыялогавая экскурсія

Ідучы па вуліцы Карла Маркса ў Мінску, вы не прамінеце гэты дом: прыгожы будынак з мемарыяльнымі шылдамі сам прыцягне да сябе ўвагу. Вось і мы не абышлі, вырашылі завітаць «да Броўкі», а дакладней да загадчыцы Літаратурнага музея Петруся Броўкі Наталлі Мізон.

Каб увайсці, трэба патэлефанаваць у дамафон, падняцца на другі паверх. Там вас ужо чакаюць як сапраўдных гасцей супрацоўнікі музея. Распрануўшыся, можна пагасцяваць у кватэры, уважліва разглядаючы дэталі, якія сведчаць, што калісьці тут жыў беларускі паэт.

Куды цікавей разглядаць музейныя экспанаты разам з чалавекам, які жыве гэтай тэмай і можа шмат чаго распавесці і падзяліцца ўласным вопытам.

Для мяне такім чалавекам стала Наталля, якая не толькі распавяла пра Петруся Усцінавіча, але і падзялілася сваім стаўленнем да музеяў, працы ў іх і адказала на пытанне: як усё ж такі трэба хадзіць у музеі?

— Загадчык музея — гэта хто?

— Гэта кіраўнік музея і арганізатар усёй каманды. Калі ёсць каманда, то абавязкова павінен быць лідар. Таму я думаю, што загадчык музея — гэта, перш за ўсё, лідар музея.

Я трапіла ў гэтую сферу амаль выпадкова. Ніколі не ставіла сабе задачу працаваць у музеі. Дзесяць гадоў свайго жыцця я аддала працы ў школе. Але потым вырашыла, што музей — гэта больш спакойная і ціхая сфера, працуючы ў якой я змагу больш увагі надаваць сваім уласным дзецям. Мае калегі са школы казалі: «Вам пашанцавала. Вы будзеце працаваць у спакоі. І па статыстыцы ў музейшыкаў больш працяглае жыццё». Да майго здзіўлення, аказалася, што музей — гэта не ціхая сфера. Гэта буйная культурная пляцоўка, дзе ўвесь час адбываецца нешта новае: разнастайныя і шматлікія культурныя імпрэзы,

Я ў 90-ыя гады навучалася на філфаку БДУ, скончыла беларускамоўнае аддзяленне. Магу выкладаць беларускую мову і літаратуру ў школе, ва ўніверсітэце. Ведаю яшчэ польскую мову. Для таго каб стаць загадчыкам, у Інстытуце культуры Беларусі атрымала дадатковую адукацыю музейзнаўцы. Люблю вучыцца або спрабаваць сябе ў незвычайных праектах, каб потым уключацца ў працу з новымі сіламі.

прэзентацыі, выставы, канцэрты. Я рада, што мае дзеці гадаваліся ў вельмі творчым асяроддзі, сёння яны ўжо дарослыя. І больш увагі цяпер можна надаваць працы.

У адным з пакояў музея-кватэры ідзе фотафіксацыя музейных прадметаў. Фондавыя супрацоўнікі рыхтуюць цікавосткі для падпісчыкаў у сацыяльных сетках з пашыранай інфармацыяй аб прадметах.

— Калі наведваеце музеі ў іншых краінах, знаходзіце штосьці новае для сябе?

— Абавязкова. Ацэньваеш і ўзбагачаеш вопыт працы, глядзіш на тыя спосабы працы з музейным прадметам, якія выкарыстоўваюць нашы калегі. Часта «падгледжаныя» моманты мы ўводзім у сваю працу. Калі не атрымліваецца наведаць, сочым на адлегласці. Я падпісваюся на старонкі ў сацыяльных сетках многіх літаратурных музеяў Расіі, Літвы, Латвіі і іншых краін. Мы сябруем з калегамі-музейшчыкамі. І вельмі важна глядзець, што сёння робяць яны, суадносіць сябе з прафесійнай грамадой, каб зразумець, куды мы рухаемся і ці правільны гэты накірунак.

А вось мы перайшлі ў наступную залу. Тут зараз знаходзіцца выстава «Адлюстраванні», якая прыцягвае да сябе ўвагу не толькі сэнсам, але і прыгажосцю мастацкага афармлення. Нават не адразу можаш уцяміць, што знаходзішся у музеі, а не ў якой-небудзь сучаснай галерэі.

— Якім, на вашу думку, павінен быць сучасны музей?

— Сёння музей з кансерватыўнай прасторы ператварыўся ў культурна-адукацыйную пляцоўку. Культурная прастора дыктуе нашы паводзіны ў ёй.

Сама атмосфера — у сценах, у мэблі, у кнігах. Мы не валодаем вялікімі выставачнымі заламі, таму, калі рыхтуем чарговы праект, стараемся захаваць гэтую атмосферу аўтэнтычнасці і камернасці. Мы робім выставы, улічваючы прастору, якая ў нас ёсць, таму шмат імпрэзаў у музеі адбываюцца як кватэрнікі. Наведвальнікі могуць пачаставацца гарбатай, пагаварыць, разам заспяваць.

Калі раней фонды лічыліся недаступнымі, то сёння многія музеі робяць спецыяльныя экскурсіі па фондавых памяшканнях. У кожным музеі на экспазіцыі звычайна прысутнічае прыкладна 5% усяго фонду, а 95% прадметаў ляжаць у запасніках і «просяцца» на выставы. Трэба гэта памятаць і спрыяць таму, каб даставаць пры любой магчымасці гэтыя рэчы і даваць ім «падыхаць», «паразмаўляць» з людзьмі. Атрымліваецца эфект сінергіі, калі дзве энергіі — мінулых часоў і наша сённяшняя — спалучаюцца і працуюць у суладдзі.

Каб музей не выглядаў старамодным, важна ўлічваць сучасныя тэхналогіі ў музейнай сферы. Ацэньваючы спецыфіку нашай работы, дадам, што музей працуе не столькі з сучаснасцю, колькі з мінулым, накіраваным у будучыню. Пасіўнае ўспрыняцце сёння не модна і нікому не патрэбна. Людзям важна актыўна ўдзельнічаць у музеі, у тым, што тут адбываецца. Яны гатовы самі шукаць адказы на свае ж пытанні, гатовы чытаць, перакладаць, нешта рабіць сваімі рукамі.

Незвычайны чалавек, незвычайная атмосфера былі вакол мяне на працягу наведвання кватэры-музея, дзе кожны прадмет нагадвае пра вядомага паэта. Наталля з усмешкай на вуснах і зіхатлівым позіркам распавядала падрабязнасці лёсу Петруся Броўкі,

Калі мы займаемся творчасцю ці жыццямі кагосьці, бывае, да сябе прыкладаем справы гэтага чалавека і ўзважваем: «А я б вось так зрабіла ці не зрабіла?» Калі вывучаю лёс Петруся Броўкі, часамі параўноўваю сябе з ім. Я маю вельмі шырокае кола сяброў і стараюся паводзіць сябе натуральна з любым чалавекам, нягледзячы на яго ўзрост, пасаду. Перш за ўсё, важна ацэньваць у людзях не пасады, а шчырасць у стасунках. Я думаю, у гэтым я магу быць падобнай да Броўкі.

свайго ўласнага жыццёвага вопыту, адзначала асаблівасці працы музейных супрацоўнікаў.

Некаторыя людзі, нават прачытаўшы гэтую размову, скажуць: «Мне нецікава ў музеі. Мне хапае ўрокаў гісторыі ды літаратуры». Некаторыя ўспрымаюць экскурсію як велізарную хвалю інфармацыі, якая навальваецца пlynню на непадрыхтаваную да такой колькасці новых ведаў галаву. Але ці варта мець такі настрой?

— **Дайце параду наведвальнікам: як трэба ісці ў музей?**

— Наведвайце музей, як незвычайную прастору, у якую ходзіш не кожны дзень. Не трэба музей разглядаць як транслятар вялікай колькасці новых ведаў. Людзі і так сёння атрымліваюць вельмі многа інфармацыі, часам зусім ім не патрэбнай. Важна браць толькі тое, што ты панясеш з сабою. Я раю ставіцца да музея як да месца, дзе можна атрымаць уласныя ўражанні пра свет, параўнаць свой вопыт з вопытам папярэднікаў. Кожны чалавек у любым музеі бачыць нешта сваё. Яму патрэбна нейкае падцверджанне сваіх уласных думак: калі чалавек пра нешта перажывае, пра нешта турбуецца, ён абавязкова знойдзе пацверджанне сваіх думак у любым музеі. Знойдзе свой экспанат, знойдзе свайго героя, вычытае ў вершах важную для яго думку. Для кожнага музей будзе свой. Бо ўсе мы розныя.

Адчыніць дзверы музея — лепшы спосаб знайсці адказы на пытанні, якія турбуюць, пазнаёміцца з цікавымі людзьмі і пашырыць кола ведаў. Калі вы ўжо даўно не наведвалі такую прастору, прапаную знайсці спіс музеяў вашага горада, абраць з іх адзін ці некалькі, на ваш погляд, займальных і пайсці туды, каб знайсці нешта сваё.

Анастасія Правальская

Напісаць раман за пяць простых крокаў:

...чытаць бясплатна без рэгістрацыі і смс

V. Гары Потэр і эмацыянальнае выгаранне (спойлер: хлопчык не выжыў)

Звычайна пра *сіндром эмацыянальнага выгарання* кажуць, разважаючы пра нейкую прафесійную дзейнасць, асабліва пабудаваную на кантактах з людзьмі. Сам тэрмін быў уведзены амерыканскім псіхіятрам Г. Фрэйдэнбергам, і азначае фактычна душэўную спустошанасць. А апошня, у сваю чаргу, накладвае негатыўны адбітак на ўсё, што робіць «выгаралы» чалавек, і нават на ягонае здароўе — як псіхічнае, так і фізічнае. Праца робіцца механічнай, зводзіцца да набору стандартных шаблонаў ды схем, пошукі новага не цікавяць. Увогуле мала што цікавіць.

— Але, — скажаце вы, абазнанія і сучасныя. — Плавалі, знаем. Чулі такое. Адно якое дачыненне гэта мае да працы з вялікімі формамі прозы?

Каб адказаць на такое пытанне, давайце найперш звернем увагу на фактары развіцця эмацыянальнага выгарання ў чалавека:

- 1) у групе рызыкі знаходзяцца людзі, схільныя да суперажывання, з развітай фантазіяй, з ідэалістычным стаўленнем да сваёй справы;
- 2) сіндром часта вынікае з неабходнасці доўгі час працаваць у адным рытме, асабліва напружаным;
- 3) эмацыянальная нагрузка, расцягнутая па часе, дадаткова правакуе развіццё гэтага душэўнага стану;
- 4) сіндром дадаткова ўзмацняецца адсутнасцю ўзнагароды (матэрыяльнай ці духоўнай), што прымушае чалавека меркаваць пра нікчэмнасць сваіх высілкаў і работы ўвогуле.

Заўважылі? У папярэдніх частках я часта згадвала пра неабходнасць эмацыянальна ўкладвацца ў тэкст, працаваць па раскладзе, вытрымліваць зададзены рытм. Кожны, хто спрабуе пісаць, валодае развітай фантазіяй і — давайце шчыра — заўжды трошачкі ідэалізуе тое, што піша. Ды і з узнагародаю не так проста: на сёння шлях аўтара зусім не ружамі ўсыпаны.

Бачыце? Усе мы, атрымліваецца, у групе рызыкі. І рызыка тым большая, чым болей вы душэўна прывязваецца да тэксту, чым болей вы з ім працуеце. Мне

неаднаразова даводзілася сутыкацца з выпадкамі, калі людзі пачыналі раман або аповесць, натхнёныя і радасныя. Пасля, працуючы без сістэмы, без ладу, патроху збаўлялі тэмп, расчароўваючыся ці то ў тэксце, ці то ў саміх сабе. І адгаралі. І кідалі, так і не закончыўшы.

А тое, пачатае і не закончанае, застаецца з табою навечна. І цісне, і нагадвае пра сябе, і не адступае. Прыгнятае, не дае ўздыхнуць, не дае ўзяцца за нешта новае, можа быць, лепшае.

Пасля ж непазбежна прыходзіць страшнае — абыякавасць. Да творчасці, да людзей, да жыцця. Самыя вусцішныя рэчы дазваляюць рабіць з сабою і светам менавіта *абыякавыя* людзі.

— Тошто ж рабіць, каб нічога гэтага не адбылося? — спытаеце вы, азадачыўшыся. Бо, канечне, добра памятаеце з папярэдніх допісаў, што без адданай, упартай, метадычнай працы і без значнага эмацыйнага ўнёску аўтара тэкст як такі не атрымаецца.

А я адкажу так жа, як адказваю на большасць падобных пытанняў:

— Трэба працаваць.

І ўдакладню, перш чым вы закаціце вочы:

— Над сабою.

Раней мы досыць многа разважалі пра неабходнасць працаваць з тэкстам, з разнастайнымі крыніцамі, з сюжэтам, з персанажамі і сетынгам. Але самы важны складнік любога тэксту — гэта, як ні круці, аўтар. І пра аўтара таксама трэба клапаціцца. Бо трэба, каб агеньчык жывой цікаўнасці ўнутры вас гарэў роўна і ўпэўнена.

Памятайце: стамляемся, асабліва ад працяглай і напружанай працы, мы ўсе. І стамляцца нармальна. Але, каб падтрымліваць свой унутраны агеньчык, неабходна памятаць колькі нескладаных правілаў, якія дапамогуць пазбегнуць выгарання.

1) **Структураваная праца.**

Раней я згадвала пра графік працы з тэкстам, але паўтарыць варта. Графік і камфортнае размеркаванне працоўнага часу на карысць не толькі тэксту, але і аўтару.

2) **Структураваны адпачынак.** Калі мы працуем, нам трэба і адпачываць, праўда? Хаця б паўгадзіны, адведзеныя на звычайныя чалавечыя патрэбы,

дазваляць зірнуць на працу са свежаю галавой. І ідэямі.

3) **Сон.** Ці патрэбныя тут дадатковыя каментары? Каб дробныя шэрыя клетачкі працавалі належным чынам, трэба спаць. А лепей і ўвогуле высыпацца. Да душы, рэкамендую: цудоўны сродак.

4) **Пераключэнне дзейнасці.** Агата Крысці казала, быццам лепшыя ідэі прыходзяць да яе, калі яна мые посуд. То чаму б не заняцца прыборкаю, чаму б не схадзіць у краму? І ідэя можа прыйсці, і карысна.

5) **Новыя ўражанні.** Прасядзець увесь век ва ўтульным пакойчыку з камп'ютарам, катэ і гарбатай, канечне, спакусна, але ні для вас, ні для тэкстаў гэта не на карысць. То выходзьце на вуліцу, здзяйсняйце памылкі!

6) **Жывыя стасункі.** Сваякі і сябры. Знаёмыя. Нават кот ці сабака. Памятаеце, чалавек — сацыяльная істота? Нам патрэбныя жывыя стасункі, без гэтага чалавеку цяжка. То не забывайце пра гэту патрэбу і пра блізкіх.

7) **Аўтарскае развіццё.** Ваш мозг — гэта ваш працоўны інструмент. Таму не варта забываць, што любы інструмент трэба настрайваць і ўвогуле абслугоўваць. Развівайце сябе, чытайце, шукайце новае (у тэксце прыдасца).

А зараз трошачкі падрабязней пра ўсё гэта.

1. **Структураванне працы** можа быць розным. Можна вызваліць для сябе «працоўную гадзіну» з раніцы і яшчэ адну — пад вечар. Самае галоўнае, каб гэта было камфортна для вас (бо аўтары ўсе індывідуальныя, памятаем?). Прыслухайцеся да сябе.

- *У які час вы можаце займацца працай найбольш эфектыўна? На якія гадзіны дня прыходзіцца пік інтэлектуальнай актыўнасці?*

- *Што дапамагае вам стварыць працоўную атмасферу? Што спатрэбіцца (напрыклад, нататнік, асадка, а можа, ноўтбук)? Ці патрэбная вам цішыня або, наадварот, фонавыя гукі?*

- *Ці ёсць у вас сталае працоўнае месца? Калі так, ці зручнае яно для вас? Калі не, то ці магчыма знайсці хоць які прытулак, каб выгодна размясціцца падчас працы з тэкстам?*

2. Пра **структураванне адпачынку** варта пагаварыць асобна. І не, пад адпачынкам я маю на ўвазе не толькі магчымасць паляжаць на канапе (ці падлозе, тут каму што падабаецца). Адпачынкам можа быць і прагулка на свежым паветры, і кароткая зарадка (а то што вы ўвесь час седзіце?), і колькі старонак любімай кнігі, і кексік з гарбатай. Варта даваць сабе магчымасць на такія перапынкі, бо вы ўсё-такі жывы чалавек. Мне, напрыклад, дужа дапамагае падчас працы веданне, што праз паўгадзіны я змагу пайсці і зрабіць сабе кубак гарбаты, выпіць яго, глядзячы на палісад за акном, а пасля зноў вярнуцца за пісьмовы стол.

Часам адпачынак можна зрабіць своеасаблівай «узнагародай» за пэўны кавалак працы (а значыць, дадатковай матывацыяй). Скажам, я за апошнюю гадзіну зрабіў столькі-та старонак, значыць, я малайчына і маю поўнае права паласавацца кексікам. Вядома, трэба ў час прыгадаць, што пасля таго кексіка трэба зноў працаваць. Але:

- *Што дапамагае адпачыць, расслабіцца вам? Што вас радуе?*
- *Колькі часу можаце выдаткаваць на работу, каб не стаміцца?*

3. **Сон** — гэта сон. Ці, лепей, **СОН. С — О — Н.**

Зноў жа, варта памятаць, што вы жывы чалавек з жывымі патрэбамі. І часам варта трошачкі пашкадаваць сябе.

4. Часам падаецца, што зусім не патрэбна якім-кольвек чынам **пераключачь дзейнасць**. Усё-та ў вас атрымоўваецца, і ўсё цудоўна пішацца, і словы ўпрост рассыпаюцца з-пад алоўка, асадкі або курсора, а таму... а што вы, уласна, хацелі напісаць?.. Як гэта там было? А?

Замест таго, каб у такіх выпадках моўчкі злавацца на сябе, які нечакана выпаў з бадзёрага працоўнага рытму і пятнаццаць хвілін тупа лупае вачыма, варта — як ні цяжка гэта часам — пераключыцца на нешта яшчэ. Лепш за ўсё — на дзейнасць, мала датычную да літаратуры. Папрацаваць у садзе ці гародзе, вымыць посуд, згатаваць абед. Збегаць у краму па хлеб, занесці суседу абяцаны перфаратар (хаця, падумаўшы, можа, лепш без гэтага).

Праца з тэкстам у любым выпадку заўжды з вамі. Ваш тэкст варыцца ў вашай галаве, чым бы вы ні займаліся, і часта яму патрэбны час, каб «дайсці да кандыцыі». Гэта як з чайнікам, які не закіпае, калі на яго глядзіш.

То пыласосьце, кулінарце, мыйце, шыйце, праполвайце. Адначасна і парадуюце сваіх дамашніх, і сабе — аўтару — дапаможаце.

• *Якія хатнія справы ў вас ёсць на дзень? Што варта зрабіць, што з абавязкаў вам асабліва (не) падабаецца?*

5. Письменніку, ды і ўвогуле любому творцу ўпрост жыццёва неабходныя **новыя ўражанні**. Эмоцыі, перажыванні, якімі можна дзяліцца і з персанажамі, і з чытачамі. Якія можна пераліць у тэкст, расквеціўшы ўсімі адценнямі мовы. Атрымаць гэтыя самыя ўражанні, зусім не выбіраючыся з дому, трохі праблематычна. Нават калі як след пагугліць.

Ды і ці варта замыкаць сябе ў хаце, калі вакол процьма неймаверна цікавых рэчаў? Можна скіравацца ў кіно, або на выставу, або на шпацыр у парк. Можна выехаць з горада: кожнае падарожжа прыносіць цэлы россып самых розных уражанняў, новы вопыт, новыя веды. А веды за плячыма не насіць, яны прыдадуцца так ці іначай. То не абмяжоўвайце, не абядняйце сваё жыццё. Дазвольце сабе жыць.

Бо без уражанняў, без жыцця не напішацца па-сапраўднаму.

- *Ці добра ведаеце свой родны горад?*
- *Што вы хацелі б пабачыць у вашым горадзе, куды завітаць?*
- *Куды хацелі б з'ездзіць? З кім пазнаёміцца?*

6. Жывому чалавеку без **жывых стасункаў** цяжка. Нават інтраверту, нават аматару бавіць вольны час у салодкай самоце, сяды-тады ўсё-такі хочацца

чалавечай увагі, слова. Узаемнасці. І гэта натуральна.

Бо з блізкімі людзьмі можна падзяліцца тым, што трывожыць. Распавесці пра тое, што захапляе. Пачуць ад іх у адказ, што трывожыць і захапляе іх. І, апроч таго, ад блізкіх людзей прыходзіць падтрымка і вера ў вас. А гэта так важна, калі ў самага веры ў сябе не стае, праўда?

То размаўляйце з роднымі і блізкімі, з любімымі. Расказвайце пра тое, што робіце і любіце. Пра свой тэкст, з якім зараз працуеце, пра сваю працу і спадзяванні. Часам так цяжка трымаць усё ўнутры і спагадлівае слова здольнае значна аблегчыць гэты цяжар, акрыліць і абнадзеіць.

- Ці давалі вы некаму са знаёмых пачытаць свае тэксты?
- Каму з блізкіх вам хацелася б расказаць пра свае творы?

7. Аўтар — зерне. Тэкст, як парастак, прараствае з гэтага зерня, шырыцца і расце. І — здаецца, прاپісная ісціна — авёс не родзіць рэдзьку. Вашыя тэксты карэняцца ў вас, і ўсе вашыя асаблівасці, усе вашыя веды, пачуцці, адметнасці характару — там.

Таму ўсебаковае асобаснае **развіццё аўтара** адыгрывае значную ролю. Таму вам трэба пра многае даведвацца, удасканальвацца не спыняючыся. І разам з вамі будуць змяняцца і ўдасканальвацца вашы тэксты, бо кожны з іх насамерч драбчак вас.

Для літаратара дужа важная эрудыцыя. Адсюль неабходнасць чытання, прычым, натуральна, не толькі ў межах школьнага спіса літаратуры. Для літаратара важная і пісьменнасць не толькі ў межах школьных курсаў мовы, беларускай ды рускай. Гэтае ўменне ўдасканальваецца як чытаннем, так і ўпартай практыкай.

Для літаратара важныя і чалавечыя якасці. Сэрца.

Нельга даводзіць сваімі тэкстамі адно, а ў жыцці рабіць адваротнае.

Нельга прымушаць да маўчання сэрца.

Увогуле нельга маўчаць.

Вялікая проза таму і важная, вартая, верная, бо дае аўтару магчымасць выказацца напоўніцу, разгарнуць думку, давесці ідэю, захапіўшы ёю чытача, паднёсшы яму свае росшукі, свае мары і спадзяванні.

Паднёсшы чытачу на далоні ліста сэрца.

Таму пішыце. Кожны па-свойму, кожны на свой адметны, непаўторны лад. Кожны — сваё, а разам, нязменная, — наша.

І не маўчыце.

Асабліва калі трэба гаварыць.

Справа ясная, што справа чыстая

Рэпартаж з незвычайнай акцыі

— О, мне вельмі падабацца быць мадэллю! І хай мой касцюм пашыты са старых часопісаў! Хай подыумам служыць звычайная школьная сцэна! Усё роўна эмоцыі зашкальваюць...

— Дзякуй за інтэрв'ю, а мы пераходзім... мы пераходзім... Куды ж нам цяпер ісці? На майстар-класы або ў лабараторыю «Нуль адходаў»? На трэнінг адказнага стаўлення да вады ці ў дыскусійны клуб? А можа, застацца на шоу?

Так, нашы рэпарцёры разгубіліся. Занадта яркім і багатым на падзеі выдаўся снежань! Не дзіва — у 12-й сярэдняй школе горада Гродна тры тыдні праходзіла маштабная экалага-асветніцкая акцыя «Чыстая справа». Навучэнцы, студэнты і педагогі разнастайнымі, часам нечаканымі спосабамі даказвалі жыхарам горада неабходнасць паасобнага збору бытавых адходаў. Пераконвалі ў важнасці адказнага спажывання і магчымасцях другаснай перапрацоўкі. Навучалі. Даследавалі. Прасоўвалі.

І як! Зладзілі інфармацыйны прабег па вуліцах Гродна. З плакатамі, малюнкамі і ўлёткамі. Для малых і дарослых правялі серыю майстар-класаў па вырабе карысных рэчаў з непрыдатных матэрыялаў. Здзівілі сваім майстэрствам на інтэрактыўнай выставе «Чыстая планета — здаровыя людзі». Разам з бацькамі выбудавалі сямейныя стратэгіі скарачэння шкодных адходаў на практыкумах «Сям'я без пластыку».

І завяршылі акцыю шыкоўным паказам мадэляў з другасных матэрыялаў шоў-подыума «Second-Art».

— Восемдзясят арыгінальных касцюмаў. Восемдзясят выдатных вобразаў. Восемдзясят напамінкаў пра адказнае спажыванне. І гэта яшчэ не ўсё... — сцвярджае вядучая шоу, навучэнка дзясятага «А» класа Марыя

Хадароўская. — Восемдзясят сем'яў амаль тыдзень стваралі ўнікальныя доказы сваёй датычнасці да вырашэння экалагічных праблем. Тварылі. Партнёрствавалі. Рэпецівалі. Восемдзясят тыдняў згоды і адмовы ад гаджэтаў многага вартыя, праўда?

Вядома, праўда! Згодныя. Падтрымліваем. Уключаемся ў новыя актыўнасці незвычайнай экалагічнай ініцыятывы «УРА Гродна!» (Устойліваму развіццю — актыўнасць Гродна), якую рэалізуе СШ № 12 г. Гродна сумесна з Гродзенскім дзяржаўным універсітэтам імя Янкі Купалы і дзіцячым садком № 45. І запрашаем усіх неабыхавых да лёсу планеты далучыцца да займальных практык у інтарэсах устойлівага развіцця! У студзені стартуе адкрыты гарадскі форум экалагічных ініцыятыў. Станьце яго ўдзельнікамі, сябры! Разам мы зможам больш!

Сафія Рымарчык, Каця Яфрэмава, Назар Часнулевіч,
медыястудыя «РыТМ» сярэдняй школы № 12 г. Гродна

Экалагічная ініцыятыва «УРА Гродна!» ажыццяўляецца ў рамках праекта міжнароднай тэхнічнай дапамогі «Экаманіторынг», які рэалізуецца Праграмай развіцця ААН у Беларусі ў партнёрстве з Мінпрыроды і фінансуецца Еўрасаюзам.

не трэба быць прадуктыўнымі ўвесь час

працуй у сваім тэмпе,
не хвалюйся, калі хтосьці робіць працу хутчэй

бывае сумна і хочацца кінець справу –
калі ласка, дай сабе адпачынак

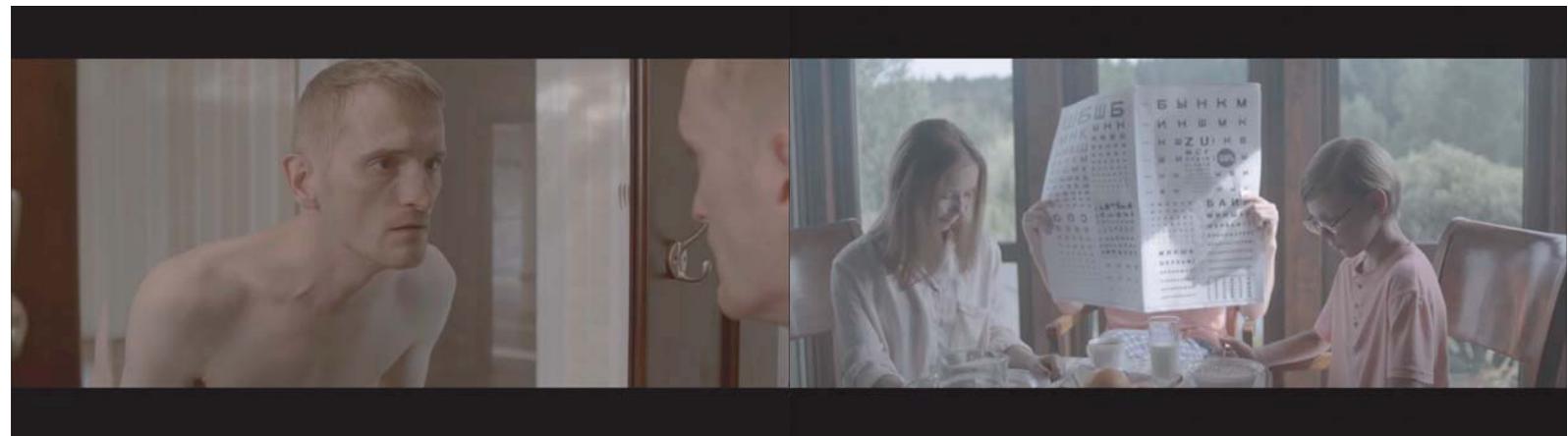
праца і яе хуткасць не вызначае тваю каштоўнасць

працягвай
рухацца
наперад

Чытай па ўсмешцы

Кліп «Інтраверт», выпушчаны магілёўскім рок-гуртом Nizkiz 6 сакавіка 2019 года, стаў для мяне маяком, які паказвае на тое, што ты класны нават калі выбіваешся з шэрагу вясёлых людзей, якія ўвесь час смяюцца. Галоўны герой — Інтраверт — паляцеў на іншую планету. У нас так наўрад ці атрымаецца — не тыя тэхналогіі. Але арганізаваць маленькі ўтульны домік унутры ўласнага сусвету цалкам па сілах. Пасля, здаецца, самага прагляду, у маім загарэлася святло.

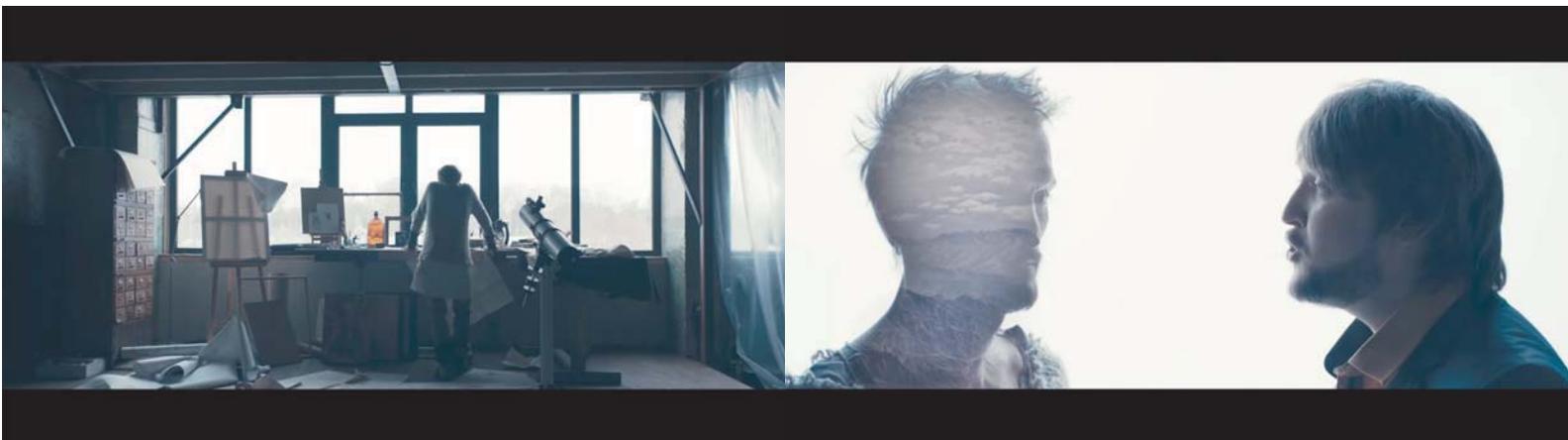
«Інтраверт» стаў працягам кліпа «Люстэрка», што з'явіўся на YouTube яшчэ ў верасні пазамінулага года. Герой у абодвух (дарэчы, Антон Макуха — акцёр Беларускага моладзевага тэатра), адзін і той жа. У «Люстэрку» гэта быў малады хлопец, які шукаў сябе і сваё месца ў свеце, а яшчэ вар'яцеў ад кашмараў, якія паказваюць будучае жыццё — жонка, дачка і праца рэкламшчыкам патэльняў па акцыі.

«Люстэрка» — беларускамоўны кліп, а «Інтраверт» — рускамоўны. Калі глядзіш у правільным парадку, спачатку ствараецца лёгкі дысананс: неяк нязвыкла слухаць адну гісторыю, расказаную на дзвюх мовах. Герой першага кліпа па-вар'яцку ўсміхаецца нам з экрана старэнькага тэлевізара ў другім кліпе, на фоне тая ж самая музыка, толькі скажонная перашкодамі. На экран глядзіць пажылы мужчына: ён стаміўся, і ад стомы ён прыплюшчвае вочы, адмяжоўваючы сябе ад кашмараў. А далей мы чуем рускамоўную песню. Мова — гэта інструмент, які звязвае кліпы паміж сабой, але ў той жа час дае разуменне, што рэальнасць, якая паказваецца ў работах, абсалютна розная.

Што адбываецца ў першым кліпе? Калі герой блукаў па сваёй кватэры з незлічонай колькасцю калідораў, ён наткнуўся на пакой, у якім пазнаў сябе, таго, хто глядзіць тэлевізар. На экране ён сам рэкламуе патэльні па акцыі.

Герой бачыць у сне на першы погляд ідэальнае жыццё, але ўцякае па калідорах ад гэтай мрой. У жахосціках з выявамі шчаслівага жыцця вусны героя рассоўваюцца ў пластыкавай усмешцы.

Усмешка адкрывае зубы, а яшчэ зусім не закранае вочы. Самае страшнае, што гэтая ўсмешка з'яўляецца на вуснах у быццам бы шчаслівыя, спакойныя моманты

Складаецца гурт Nizkiz з чатырох чалавек: Аляксандра Ільіна — вакаліста і аўтара песень, Леаніда Несцерака — гітарыста, Сяргея Кульша — бас-гітарыста і Дзмітрыя Халяўкіна — барабаншчыка. Рэпертуар іх заснаваны на аўтарскіх песнях на рускай і беларускай мовах.

жыцця. Упершыню мы бачым яе, калі герой праводзіць вечар з прыгожай жанчынай з ярка-пунсовымі вуснамі. У другі раз яна з'яўляецца на сямейным сняданку: побач з героем жанчына і маленькая дзяўчынка — дачка. Ён сам пасталеў, адрасціў прадстаўнічыя вусы — з-пад іх усё такая ж амаль сюррэалістычная ўсмешка, ад якой мурашкі па скуры.

Вырываючыся са сну, герой бяжыць на працу: ён спазняецца на здымкі рэкламы тых самых патэльняў. Той самай рэкламы, з якой пачынаецца другі кліп. Менавіта тут становіцца зразумела, чаму нас так пужае яго ўсмешка падчас «шчаслівых момантаў» яго жыцця: герой становіцца падобным да сябе з тэлевізара той самай маленькай дэтэалю, якая знішчала ўсе дэкарацыі — усмешкай, якая аўтаматычна і без пачуццяў «уключаецца» загадам рэжысёра.

«Люстэрка» на рэкламных кадрах плаўна пераходзіць у другую работу — кліп «Інтраверт». У «Інтраверце» галоўны герой — пажылы чалавек, чые жахі так і засталіся проста жахамі, але ён вельмі адзінокі. Калі меркаваць па назве, то кліп «Інтраверт» апавядае пра асобу, названую Вікіслоўнікам «чалавекам, псіхічны склад якога характарызуецца засяроджанасцю на сваім унутраным свеце, замкнёнасцю, сузіральнасцю, тым, хто не схільны да стасункаў з людзьмі і з цяжкасцю ўсталёўвае кантакты з навакольным светам». Калі меркаваць па кліпе, то, у прынцыпе, ён пра тое ж самае — пра чалавека, які не ўпісваецца ва ўстаноўленыя светам рамкі, паказаныя нам у «Люстэрку».

Кватэра яго, якую мы бачым на пачатку кліпа, нягледзячы на багатае абсталяванне, выглядае захламанай і нежылой — усюды чарцяжы, лісты

Аднойчы мне выпадкова ўдалося патрапіць на выступ Nizkiz. На той момант я не ведала ніводнай песні, аднак танчыла і падпявала разам з усімі ад душы. Хлопцы тады так мяне ўразілі, што ў галаве круцілася адна думка: «Ого, у Беларусі і так могуць?»

паперы, нейкае незразумелае хлам'ё. Яна быццам апісвае ўнутраны стан героя: ён у сабе забытаўся. За акном зіма, а ён зусім адзін, яму тут няўтульна.

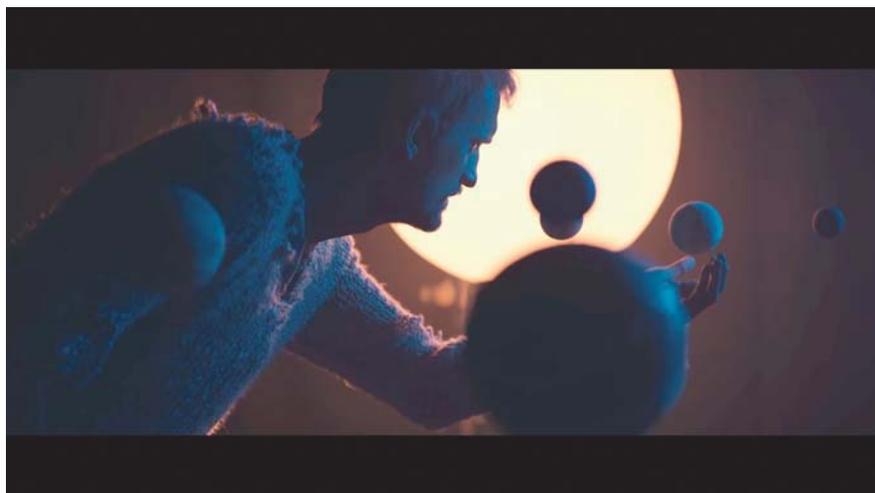
Герой не ўпісваецца ў наш свет, і гэта відаць з першых кадраў: хоць бы па яго вопратцы, якая нагадвае птушынае апярэнне. Ён сам стварае сабе сябра — нясыць, птушку, якая можа ў любы момант паляцець з месца, дзе ёй не падабаецца. У сваім адзенні ён набліжаецца да птушкі, якая можа пераліцець на іншае месца. І з птушкай, з птушым адзеннем у яго жыцці быццам з ніадкуль паўстала цэлая сістэма планет, да якіх можна дацягнуцца і на якія можна перанесціся. Герой выбірае сабе адну, на якой знаходзіць маленькі домік. Ці шмат

трэба аднаму чалавеку і адной птушцы?

«Інтраверт» заканчваецца надзеяй для ўсіх тых, хто ўбачыў сябе ў героі. Можа, вы як хлопец у «Люстэрку» мітусіцеся ў пошуках свайго месца ў гэтым свеце, а можа, ужо змірыліся як стары ў «Інтраверце»: і свету даравалі, які вас не прымае, і сабе, які ў гэты свет не ўпісваецца. Ну вы толькі падумайце, калі нават чалавек у вопратцы, якая нагадвае птушынае апярэнне, з нясыццю на плячы знайшоў сваё месца ў гэтым свеце, то і мы зможам, праўда? Рана ці позна для кожнага знойдзецца цёплы куток. Няхай і на іншай планеце. Нам, людзям, дадзена вышэйшая з даброт — фантазія. Дык выкарыстайма яе напоўніцу!

А як будзе выглядаць ваш дом?

Ксенія Зарэцкая

okidog

У вас няма сабакі, але ён ёсць у некага з родзічаў, сябра ці сяброўкі? Каля вашага дома таксама можна сустрэцца з сабакам — хатнім ці вулічным? А ці ведаеце вы, як з усімі імі стасавацца? Тут не проста так, як давядзецца, а ёсць пэўныя правілы і лайфхакі. Яны дапамогуць вам не толькі калі вы збіраецеся ўзяць сабаку дадому, але і калі сутыкаецеся з ім недзе ў гасцях, у ліфце ці падчас шпацыру. І okidog распавядае, як выхоўваць свайго сябра і заставацца выхаваным самому, каб вы адзін з адным маглі некуды пайсці разам ці маглі скамунікавацца з чужымі сабакамі.

Які праект:

okidog — каманда энтузіястаў, апантаных адной ідэяй: зрабіць лепш жыццё сабак, іх гаспадароў і астатніх гараджан, якія мараць пра чысты і бяспечны горад.

Што робіць:

Праводзіць пазакласныя мерапрыемствы ў мінскіх школах і гімназіях, але далучыцца да ініцыятывы можна і дыстанцыйна!

Як далучыцца:

- паглядзець урок пра тое, што і як рабіць з сабакам на okidog.social;
- распавесці сябрам і родным, як можна даглядаць сабаку, каб ім абодвум — і сабаку, і гаспадару — было прыемней жыць разам;
- прапанаваць у школе паглядзець урок падчас класнай гадзіны ці ў іншы час;
- прапанаваць паклікаць каманду okidog да сябе ў школу, каб яны разам з кінолагам распавялі пра сабак у нашым жыцці.

Навошта вам гэта рабіць:

- каб было камфортна і вам, і вашаму гадаванцу;
- каб вопыт вашых стасункаў з сабакамі не быў траўматычны ні для вас, ні для іх;
- каб разумець, што ваш (ці не ваш) сабака хоча вам сказаць, калі не можа размаўляць з вамі на адной мове (але вы можаце цалкам разумець адзін аднаго!).

Космас беларуса, або Чым зацікавіў Горват масавага чытача?

Імя аўтара Андрэя Горвата, як і назва кнігі «Радзіва “Прудок”» перадавалася з вуснаў у вусны. Твор імкліва ўвайшоў у сучасную літаратуру і заняў сваё пачэснае месца. За кнігай стаяла чарга, тысячныя тыражы расходзіліся за некалькі дзён. У чым жа сакрэт такой папулярнасці?

Андрэў (Андрэй Іванавіч) Горват, журналіст па спецыяльнасці, у пошуках сябе прыйшоў у дворнікі. Нейкі час прыбіраў двор Купалаўскага тэатра, затым кінуў усё і падаўся ў вёску Прудок абжываць дзедаву хату.

Пісьменнік з’явіўся адкуль яго не чакалі — з фэйсбука, дзе ён пісаў кароткія апаведы-мініяцюры, распавядаў пра сваё жыццё, пра казу Цёцю, пра суседзяў. У 2016 годзе на аснове запісаў з’явілася кніга, якая стала папулярнай за некалькі дзён. «Радзіва “Прудок”» напісана ў форме дзённіка — запісаў па днях ад імя першай асобы.

Кнігу чытаюць людзі розных прафесій, узростаў і розных сацыяльных статусаў. У медыйным асяроддзі гэту з’яву называюць феноменам Горвата.

Актыўнасць чытачоў і захапленні наноў адкрытым сусветам прывялі да з’яўлення фільма «Ягор» і ўрэшце да тэатральнай пастаноўкі, якую ажыццявіў Раман Падаляка на сцэне Купалаўскага тэатра.

Што аб’ядноўвае ўсіх чытачоў вакол дзённіка? Чым «зачапіў» А. Горват шырокую аўдыторыю?

Гіпотэза: у масавага чытача цікавасць выклікаюць архетыпы і міфалагічныя вобразы, якія адлюстроўваюць светапогляд, вераванні нашых продкаў.

Па меркаванні швейцарскага даследчыка міфаў К. Г. Юнга, архетып азначае першасныя схемы вобразаў, якія выяўляюцца ў міфах і вераваннях. Канцэпцыя

архетыпаў арыентуе даследаванне міфаў на пошук міфалагічных сюжэтаў і матываў. Адно з азначэнняў архетыпа належыць Т. Ману: «У тыповым заўсёды ёсць шмат міфічнага. Усякі міф — гэта першапачатковы ўзор, пачатковая форма жыцця, пазачасавая схема, здаўна закладзеная формула». Гэта пазасвядоме ўласціва ўсім і кожнаму.

Усе мы з хат

Дзеянне адбываецца ў вёсцы Прудок, куды з Мінска пераязджае аўтар.

Сусветная літаратура выпрацавала пэўныя сюжэтныя архетыпы, якія сустракаюцца ў творах на працягу стагоддзяў. Адзін з іх — падарожжа: герой адпраўляецца ў дарогу, каб знайсці што-небудзь. Галоўны герой «Радзіва “Прудок”» накіроўваецца на Палессе ў пошуках сябе, сэнсу жыцця. «Не разумею, чаму я пятнаццаць гадоў жыву ў Мінску», — разважае аўтар.

У беларускай літаратуры галоўнымі канцэптамі сталі філасафемы Жыццё і Смерць, Прастора і Час, Дабро і Зло. Разглядаючы філасафему «прастора», няцяжка заўважыць, як пашыраецца паняцце архетыпа «дарога». Як кажа А. Горват, у яго кнізе «і пра сур’ёзнае е. Пра адзіноту і пра смерць. Пра блуканні і дарогу дадому».

У беларускай літаратуры галоўным героем часта з’яўляецца правінцыял. Аўтар паказвае барацьбу ўнутры яго самога: сум па кавярні, утульнасці гарадской кватэры і радасць ад працы на зямлі, аднаўлення дзедавай хаты. Матыў бегства блізкі кожнаму чытачу, бо, мабыць, няма чалавека, які хоць аднойчы не думаў кінуць усё і з’ехаць. Далёка, куды вочы глядзяць, бо надакучыла ўсё. Андрусь Горват кінуў Мінск і паехаў жыць у Прудок — месца жыцця продкаў.

У дзедавай хаце, якая набывае сімвалічнае значэнне, адбываецца перараджэнне Андруся Іванавіча. Сімвал роднай зямлі скразны ў беларускай літаратуры. Ён выяўляе паказальную рысу беларусаў — імкненне вызначыцца, мець акрэсленае месца ў свеце, дзе можна адчуваць сябе самастойным.

Дом сімвалізуе цэнтр свету, прыстанішча Вялікай Маці, а таксама замкнёнасць і абарону, сканцэнтраванне асноўных жыццёвых каштоўнасцей: шчасця, дастатку, адзінства сям’і і ўсяго роду. «Калі з хаты выходзіць цяпло, з мяне сыходзіць душа», — зазначае Андрусь Іванавіч. Менавіта хата яднае членаў сям’і, род.

Шмат сілы прыклаў Андрусь Іванавіч, каб аднавіць вясковы дом. Нават маці не верыла, што яе Андрусік будзе працаваць рукамі да трэцяга поту. «А я хуценька закінуў на гару паўтоны гліны ды пайшоў дровы калоць».

Уваход у хату — дзверы. Ім нашы продкі надавалі асаблівую ўвагу. «Дзверы ў хату былі нізкія. Дзед зрабіў гэта наўмысна, каб кожны, хто ўваходзіў, кланяўся». Іншымі словамі, ішоў з дабром.

Як сцвярджае аўтар, ён належыць да пакалення людзей, якія зрабілі свой выбар; будаваць свае маленькія хаткі на ўскрайках вялікіх сусветаў. Інакш кажучы, кожны з нас стварае свой свет, мікракосмас.

Ёсць адно скразное пытанне, адказ на якое я шукала, чытаючы дзённік:

— Чаму прыехаў?

— Захацелася.

Чаму ж захацелася? Адказ прыходзіць як згадка: свет можна стварыць наной. Усё ў руках чалавека. Жаданне пачаць усё спачатку знаёма многім людзям, і гэтым дзённік Горвата вабіць чытача.

Вераванні палешукоў

Як гаворыць сам аўтар пра малую радзіму, гэта край багаты на фальклор, прыкметы і павер'і.

Палессе — край балот і лясоў. Андрэй Горват падкрэслівае, што «дзедава селішча, як паўвостраў, адным краем улеплена ў дзікае наваколле». Палешукі здаўна жылі ў цеснай сувязі з прыродай, таму на першае месца вылучаюць прыродныя стыхіі і аб'екты: вада, дрэвы, жывёлы, расліны.

Каза, якая з'яўляецца сімвалам плоднасці, становіцца значным героем у творы. У даўнія часы лічылася, што з дапамогай казы можна выгнаць з хаты і падворка «нячысцікаў», якія напярэдадні Раства звычайна робяць розныя нядобрыя справы. «Калі мяне запытаюць, для чаго я живу, я адкажу, што для казы живу. Абы каза мая была шчаслівая», — сцвярджае аўтар. Вобраз Цёці аўтар малюе на вокладцы кнігі, дзе ставіць аўтограф.

Пісьменнік у творы сцвярджае жыццёвую ісціну палешукоў: чалавеку нельга жыць аднаму. Трэба, каб у хаце была жывая душа. Так у доме Андруса Іванавіча з'яўляецца кот Рома, на селішчы — куры Тамара і Марына.

Кот Рома стаў добрым сябрам А. Горвата. «Ён учора вечарам лёг мне на плячо, і такая пяшчота да яго ўзнікла», — прызнаецца мужчына. Вялікую асалоду прыносіць адпачынак летам у двары: зверху — зорнае неба, тут жа — кот Рома. Быццам не ў двары спіш, а ў космасе. «Я Маленькі Прынц з Ромам замест ружы». Пасля страты сябра (Ромку збіў грузавік) Андрус Іванавіч сумуе, душэўны боль не дае спакою, успаміны напаўняюць усяго. «Я па-ранейшаму сяджу за сталом так, каб Рома мог легчы мне на калені. І гэта не боль, а любоў. Не смутак, а падзяка.

Не пачуццё віны, а пяшчота». Аўтар, страціўшы сябра, выносіць урок «пільна сачыць за тымі, хто давярае і ідзе ўследкі».

Палешукі ведалі пра лекавую сілу зэлак, збіралі іх, сушылі, выкарыстоўвалі самі, раілі іншым. Як сапраўдны вясковец Андрус таксама збірае зёлкі і ўжывае іх у якасці лекаў, элексіру бадзёрасці. «Красавік. Крапіва — мой ранішні элексір бессмяротнасці. Выпіў — і да вечара бессмяротны. Адрозна хочацца перанесці хату бліжэй да сонца».

Праз увесь твор праходзіць вобраз палыну. Гэта расліна, як сцвярджае сам аўтар, з'яўляецца сімвалам Беларусі. Яна звязаная ў беларусаў і з вераваннямі. Над ложкам у вясковай хаце вісіць палын, каб не сніліся пачвары.

Народы ўсяго свету са старажытных часоў праводзілі паралель паміж чалавекам і дрэвам. Праз увесь твор праходзіць вобраз сасны. Як сцвярджае аўтар, на мазырскім Палессі сасна сустракаецца паўсюль. Сасна сімвалізуе бессмяротнасць. Таксама сасна ўвасабляе адкрытасць, жыццёвую сілу, плоднасць, сілу характару, маўклівасць, адасобленасць. Гэта дрэва суправаджае палешука праз усё жыццё. Прышоўшы на белы свет, паляшук пачынае жыццё ў сасновай калысцы, живе ў сасновай хаце, абагрэтай і асветленай сасной, спіць, адпачывае і есць на сасновай мэблі. У вольны ад працы час слухае гукі, узмоцненыя слямі сасновага дэка скрыпкі, а адыходзячы на вечны адпачынак,

забірае з сабой чатыры сасновыя дошкі ў выглядзе дамавіны.

Як прынаецца аўтар, ён пасадзіў ля хаты 8 ліп. «Я хачу паглядзець, як яны пацягнуцца ўгору. А праз шмат год я на якуюсь галіну павешу арэлі для ўнукаў». У гэтых развагах аўтара чытаюцца думкі, мары звычайнага чалавека пра будучае, пра працяг роду. Ліпа — прыдатны матэрыял для вырабу розных рэчаў: посуду, цацак. Найчасцей імі карысталіся жанчыны або дзеці. Гэтая традыцыя, верагодна, абумоўлена міфалагічнымі ўяўленнямі пра ліпу як дрэва, звязанае з жаночым пачаткам і глыбей з архетыпам маці.

Вербальная магія

Як сцвярджае А. Горват, людзі ў вёсцы ўважлівыя адзін да аднаго, неабыякавыя. Дадуць параду, раскажуць, як жыць трэба. «Суседка дала мне малітву ад суроку курэй», — піша А. Горват. Аўтар не верыць у гэта, але робіць так, як кажуць палешукі. «21 стагоддзе. А я, чалавек з вышэйшай адукацыяй, іду ў куратнік і шаптацьму курам. Малітву. Я».

Гісторыі Горвата жывуць як сямейныя легенды. Легенда распавядае пра жыццё бабы Юстыны. «Багата памерла дзяцей у бабы Юстыны. Бабуля да знахаркі пайшла. Тая штосьці нарабіла і наказала ўвесь дзень маўчаць. Вось пасля таго і нарадзілася трое дзяцей. Болей за ўсё палешукі баяцца суроку. Калі ўсё добра, пра гэта нельга нікому казаць. Лепей і не думаць».

Вельмі сур'ёзна ставіліся продкі да валасоў чалавека, бо ў іх заключаная жыццёвая сіла, асабліва гэта тычыцца жанчын. Валасы не раскідалі, бо, трапіўшы ў чужыя рукі, яны маглі стаць зброяй супраць гаспадара ці гаспадыні валасоў.

«На Палессі кажуць, што цырульніцы — вядзьмаркі. Забіраць чалавечае шчасце праз дакрананне да валасоў — распаўсюджаны вядзьмарскі спосаб. Цётка раіла, калі цырульніца стрыжэ, а галава пачынае балець, трэба думаць пра сябе “не дам, не дам, не дам”».

Галоўнымі канцэптамі ў беларускай літаратуры сталі філасафемы Жыццё і Смерць. Беларусы здаўна верылі, што сувязь паміж памерлымі і жывымі існуе і падтрымліваецца. «Бацька памёр, а яго нібы стала болей. Цяпер ён усюды: у паветры, у небе, у зямлі».

Аўтар сцвярджае: продкі назіраюць за намі, спрыяюць у справах зямных. Чалавек набывае жыццё вечнае ў іншым свеце. Могілка ў творы — гэта сакральнае месца, уваход у вечнасць. «Усе сваякі, дзе б яны ні жылі, пахаваны на адных могілках. Разляцеліся, а потым зноў сабраліся разам на могілках. Іх прывезлі з розных месцаў у адно».

Памяць — гэта частка чалавека. «Усё, што засталася пасля бацькі, гэта мы з братам і памяць. Людзі казалі дзякуй — за тое, што я яго сын. А калі яны не кажуць “дзякуй”, значыць, ты тут не жывь, а калі і жывь, то дарэмна. Цяпер я буду думаць пра тое, каб пасля сыходу маім дзецям не сорамна было глядзець у вочы, а не пра тое, каб мая душа спявала ў нябёсах».

Як сцвярджае А. Горват, многае за гэты час змянілася: «Я навучыўся не баяцца смерці, я люблю жыць, люблю людзей. Сваё жыццё я пражыву без злосці», — робіць выснову аўтар. Тым самым ён прымушае нас задумацца над пытаннем: як жывеш ты? І сам дае параду «жыць і ствараць, колькі е дуру».

Космас беларуса

Космас А. Горват разглядае як бясконцасць. «Толькі глядзячы ў начное неба, разумееш, што космас так блізка. Якое ж тут неба!» Расказваючы пра сваё вясковае жыццё, аўтар канстатуе: «Ляжу ў ванне пад адкрытым небам і думаю не пра грошы, не пра ўладу, а пра бясконцасць». Космас вечны. Сябе пісьменнік уяўляе хвойй, што «будзе стаяць на адным месцы і глядзець у Космас».

Космас — гэта гармонія, адчуванне поўнага шчасця. Ён знаходзіцца ўнутры чалавека. Ты адчуваеш яго зрання, памыты халоднай вадой са студні, вылежаны на цвёрдых дошках, наеты сырадоем, напоўнены любоўю. А яшчэ «добра думаецца пра космас, пакуль доіш казу». Адчуванне поўнага шчасця зусім не звязана з матэрыяльным багаццем і камфортам. Гэта стан душы, які словамі перадаць немагчыма.

Такім чынам, чытач знаходзіць адказ на вечнае пытанне: у чым сэнс жыцця, што ёсць шчасце? Кніга А. Горвата мае глыбокі філасофскі змест. Ён «дарос» да ўзросту Хрыста і на многія пытанні перагледзеў адказы. Ён змяніў уклад жыцця, «перарадзіўся», «змяніў свой космас». Прудкоўская філасофія заключаецца ў наступным: «пакуль мы будзем рухацца, жыццё нас будзе слухацца».

Апынуўшыся ў вёсцы, на ўлонні прыроды, аўтар зліваецца з ёю і набывае штосьці значнае. «Апошнія хвіліны гэтага года я правяду ў адзіноце. У мяне няма тэлевізара, алкаголю і салатаў. У мяне ёсць толькі лес, Космас, вада і агонь. У мяне няма нічога, але я маю ўсё».

Жыццёвая філасофія простая: шчасце чалавека не ў матэрыяльным багацці, а ў душэўным стане, спакоі. І дасягаецца становішча задаволенасці — «я маю ўсё» — праз гармонію чалавека з прыродай.

Валерыя Кіпель

10 клас, Атраднаўская сярэдняя школа
Любанскага раёна Мінскай вобласці

Кіраўнік: Ірына Аляксандраўна Ленская,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры

ілюстрацыі: Яніна Зайчанка (what.yanya.saw)

Маргарыта Латышкевіч

Першая песня

Хвалі верасоў ленавата калыхаліся пад ветрам. І падавалася, то не вецер калыша травы, а верасы, самі сабою гайдаючыся, прыводзяць у рух цёплае, настоенае на густым мядовым водары паветра.

Ліловыя, белыя і амаль чорныя, усіх адценняў, верасы высцілалі пусткі адмысловым дываном, што цягнуўся ажно да сіняй кромкі лесу. Сям-там сярод пышных купін паказваліся снулыя дрэўцы, раскіданыя рэдка, сагнутыя суровай непагаддзю. Паказвалі свае бакі, аблепленыя сухімі плямамі мхоў, і валуны, большыя і меншыя, а справа над дарогаю ўспухаў, навісаючы над пляскатымі пусткамі, невысокі пагорак. Дарога абыходзіла ўтравелае ўзвышша кругам — дзве зарослыя каляіны між магутных хваляў верасовага мора, — і вілася далей, і гублялася за смугою.

А на пагорку гарэў агонь. Ледзь заўважны струмень дыму віўся над ім, сыходзіў у неба, і там зблытваўся з брухам ацяжэлай ад вільгаці хмары.

Лель прыпыніўся, стомлены, якраз-такі дзеля агню. Вецер патыхаў сырасцю,

прадчуваннем блізкага дажджу, і на ўсходзе далягляд ужо размыла, абгарнула марывам непагадзі. А тут было вогнішча, раскладзенае ў ценю стаячага камя, і жывая душа. І, можа быць, сякая-такая вячэра: у дарожнай торбе Леля з заўчорашняга дня не вадзілася ні крошкі ежы. Ён меркаваў дабрацца да якога-кольвек селішча яшчэ ўчора ўвечары, адно не дабраўся, згубіўшыся, заблукаўшы на незнаёмых пустках.

Голад дадаваў адвагі, і Лель, яшчэ трохі пасумняваўшыся, збочыў са зманлівай дарогі і пакрочыў па схіле ўверх, блытаючыся ў цёмнай траве. Іншым разам ён, можа быць, і асцерагаўся б падарожнага чалавека: часы былі няпэўныя, люд прыдараўся розны. Але за добрыя суткі марных блуканняў Лель адчайна стаміўся быць адзін.

І згаладаўся таксама, вядома.

Спіна пагорка ўздымалася над пусткамі досыць крута, але пад ногі Лелю хутка легла вузкая сцежка, пратапаная ў траве. Дымок ад вогнішча віўся весела, падымаючыся з каменнага кола, што вянчала ўзвышша. Цені ад камянёў, на дзіва цёмныя, нават пагрозлівыя, распаўзаліся па схілах, цягнуліся ніжэй і ніжэй у заходзячым сонцы. Адзін з ценяў перасякаў сцежку, і Лель, нягледзячы на ўсю рашучасць, увайшоў у яго знеспакоем, як вымушана ўваходзяць у цёмную ваду. Парывам ветру тут жа ўдарыла яму ў твар, быццам вялікая птушка мазнула па твары цяжкім крылом, размятаўшы няроўна абрэзаныя валасы. Цень — Лель не паверыў уласным вачам — пайшоў рабізнаю як водная плынь. Лель зажмурыўся, ускінуў рукі, засланяючыся ад ветру, і спіна раптоўна адчуў прагнуць бездань, і пахіснуўся ад слабасці. Але неяк утрымаўся, устаяў на нагах.

Вецер у момантах, быццам і не было яго, а калі Лель праміргаўся, усё было так жа, як раней, і цень ад камя мірна ляжаў у траве, а вецер лёгка кратаў травы на схілах. Лель перарывіста выдыхнуў, абціраючы даланёю ўзмакрэлы лоб. Сэрца ўсё яшчэ глуха тахкала, заходзячыся, і ногі падступна дрыжалі.

— Добрага дня вам,

шаноўныя!.. — хрыпла мовіў Лель. Бяздумна, усялякую кінуў вітанне ў каменнае кола, яшчэ да таго, як самому ўвайсці туды. Правёў рукою, прамінаючы, па бліжнім камні, адчуў скураю шурпатаць, і важкаць, і выведзеныя некім таемныя рэзы, звівастыя, як змяіныя целы.

У каменным коле сапраўды было раскладзена вогнішча, спрытна ўладкаванае ў ямінцы. Але побач нікога не было. Лель, на ўсякі выпадак яшчэ раз гучна павітаўшыся, пачухаў патыліцу. Пасля рассудзіў так: хто б ні расклаў тут агонь, наўрад ці адышоўся далёка. А значыць, вернецца, раней ці пазней. А значыць, варта проста пачакаць тут, а тады патлумачыцца ды распытаць пра накірункі.

Лель уздыхнуў і апусціўся ў траву, прыхінуўшыся спінаю да аднаго з камянёў. Той патыхаў прыемнаю цеплынёй, таму не дзіва, што стомлены Лель, мружачы вочы на невялікае вогнішча, пазяхаў часцей і часцей, а пасля задрамаў, абняўшы рукамі калені. На мяжы снення падалося яму, што агонь, раскладзены ў каменным коле, рассыпае вакол зеленаватыя блікі, што самыя вогненныя языкі, паўпразрыстыя і палкія, маюць нябачаны злёны колер. Гэта ўстрывожыла, прымусіла варухнуцца, але мулка дрымота не адпусціла, закалыхала, зацягнула ў вязкую чарнату. У чарнаце той блыталіся твары і словы, шляхі ды страхі. Выплывала, вусцішным навальнічным блакітам падсвечаная, бацькава постаць, цягнула цяжкія спрацаваныя рукі, і лязо жалезнага нажа цьмяна бліскала. Мільгала тут жа бледнае аблічча маці, твары сяцёр, такія ж велікавокія, такія ж сумныя. Не вяртайся, не смей вяртацца, і дарогу забудзь, чуеш ты, чуеш? І крумкачовым карканнем, страшна, балюча, ажно сэрца рвецца напалам, ускіпае горкімі слязьмі:

— Праклён табе давеку, табе і атожылкам караню твайго. Праклён вечны!..

Лель усхліпнуў ува сне, задрыжаў — і прахапіўся. Глядзеў на агонь, на травы, на камяні, нічога не заўважаючы, аглухлы і аслеплы, бо ўсё яшчэ звінела ўвушшу тое гулкае «праклён табе», бо сухая старэчая рука ўсё яшчэ цягнула да яго жажлівых, нечалавечых кіпці. Пасля трасянуў галавою, як бы абтрасаючы вусцішныя сненні, і замёр.

Насупраць, адзеленыя языкамі агню, сядзеў, скрыжаваўшы ногі, нехта яшчэ. Разглядаў Леля з дабрадушнай цікаўнасцю, нахіліўшы светлую галаву да аднаго пляча, пабліскаў вясёлымі вачыма. Твар быў юначы: незнаёмец падаваўся толькі гады на тры-чатыры за Леля старэйшым. На каленях у яго спачывала залацістае цела лютні, а за спінай крывавіў і палымнеў, бы яшчэ адно вогнішча, захад.

— Добрага... дня, — натужна прасіпеў Лель, і цёмныя бровы незнаёмца варухнуліся.

— Добрага, — азваўся ён, кіўнуўшы. Ад ягонага руху паказалася і знікла між валасоў доўгая завушніца з самацветам. Унутры Леля зноў ажыў неспакой, зусім як тады, побач з ценом ад стаячага камяня на сцежцы. Можна, таму, што дзіўна было сустрэць на бязлюдных пустках лютніста ў франтаватым камзоле з вострымі рукавамі, вышыванымі злёным шоўкам. А можна, яшчэ і таму, што, пры ўсёй незвычайнасці гэтай сустрэчы, тут, у верасовым моры, недарэчным і чужым падаваўся хутчэй сам Лель.

І самае галоўнае — вочы. Не юначыя зусім. Ясныя злёныя вочы, даўнія і мудрыя.

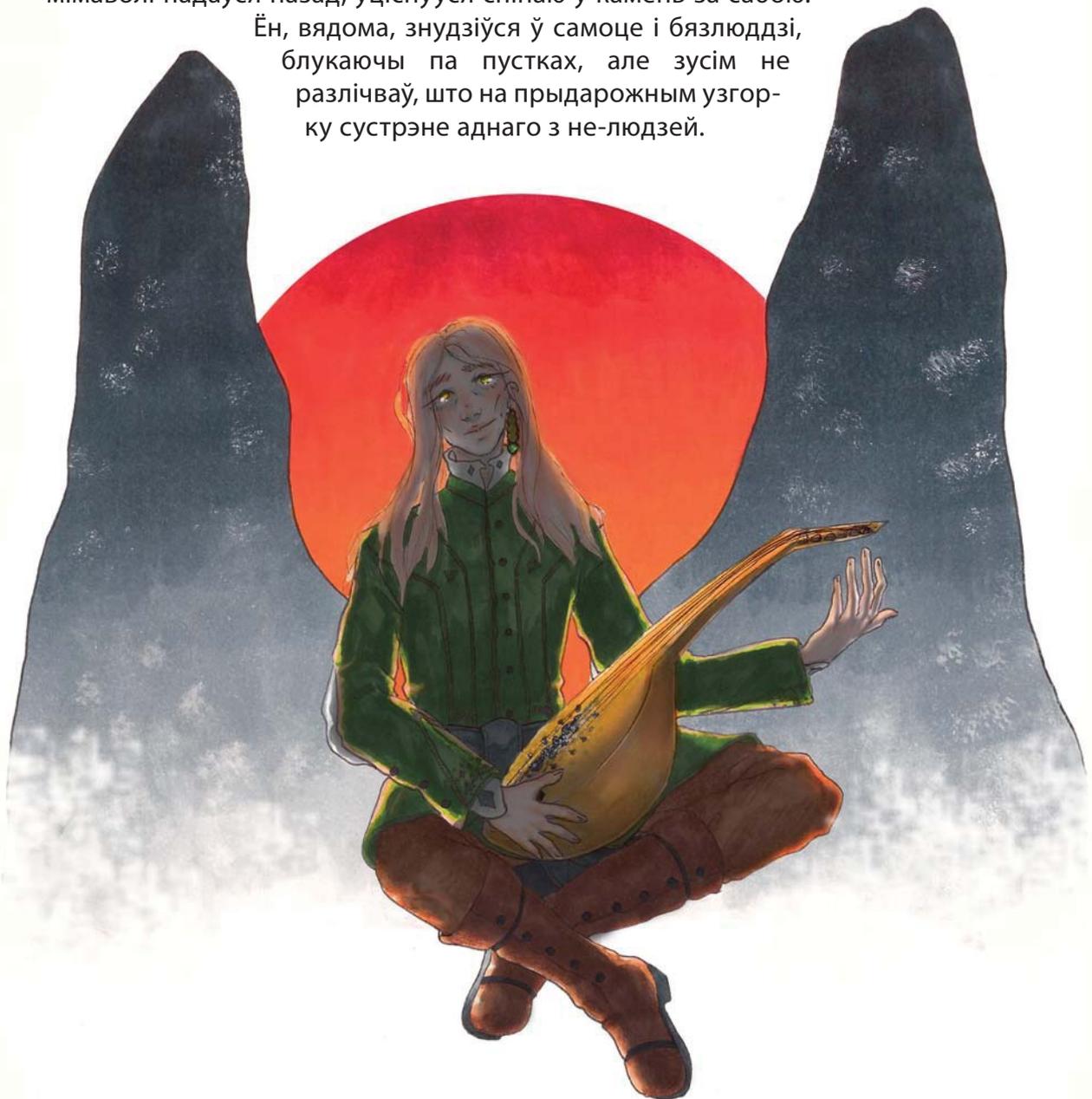
Не чалавечыя.

Востра пачуваючы сваю недарэчнасць і памылку, Лель выціснуў з сябе адно скупое «даруйце». Словы не ішлі з языка, а неспакой усё разрастаўся ўнутры, і сэрца ўспуджана тахкала часцей і часцей. Падавалася, быццам камяні патроху насоўваюцца бліжэй, быццам каменнае кола зацягваецца як пятля, і душыць, і навальваецца на прыхадня, на чужынца.

— Даруйце, васпане... — ледзь чутна паўтарыў Лель. Карцела зараз жа падскочыць і збегчы прэч, куды заўгодна, абы падалей. Але цела налілося страшэнным цяжарам, і ногі не неслі, не слухаліся, і сам Лель, як падавалася яму, урастаў у зямлю не горш за любы з белых валуноў, што ваяўніча тырчэлі на ўзгорку.

— Ты, мусіць, згубіўся, чалавечае дзіця? — спытаў лютніст, у сваю чаргу, цікаўна разглядаючы Лелеву доўгую кашулю з цёмнага радна, заляпаная плашч і нагавіцы ды брудныя грубыя боты. Спытаў ён, па вялікім рахунку, дабрадушна, аднак Лель мімаволі падаўся назад, уціснуўся спінаю у камень за сабою.

Ён, вядома, знудзіўся ў самоце і бязлюддзі, блукаючы па пустках, але зусім не разлічваў, што на прыдарожным узгорку сустрэне аднаго з не-людзей.

Бабуля, сівая і ссохлая ад гадоў, цягнучы бясконцую нітку пражы, расказвала пра гэтых казкі, таксама бясконцыя. Казкі пра тых, агнявокіх, што жывуць пад курганамі, што плятуць чары і песні, што заклінаюць камні і ваду. Страшныя, магутныя, яны абрынаюцца на селішчы агнём і мячом, напускаюць зманы і моры, лятуць на крылах ледзянога ветру, заганяючы людзей як дзічыну. Уночы, асабліва ўзімку, і з хаты не выходзь: здалёк чуваць грымотны пошчак падковаў Дзікага Гону. Лятуць збройныя вершнікі на чале з неміласэрным Князем Зімы, і коні ў іх — цёмныя хмары, а па зброі, па даспехах караскаюцца ледзяныя ўзоры.

Дзікі Гон, разбуральны, небяспечны, нясецца па пустках, па палях і лясах, не разбіраючы дарогі, і каго са смяротных напаткае, таму не жыць. Жывое полымя з чалавечых ачагоў, праўда, не падпускае іх блізка, і ў дом, пакуль сцены стаяць, а агонь гарыць, ім не ўвайсці незапрошанымі. Так казалі бабуля, і цень кола паварочваўся за ёю на сцяне, і цурчэла верацяно ў цёмных старэчых пальцах. А маленькі Лель ад страху корчыўся пад тканую посцілкай і выразна чуў, як неслася бура над дахам, як пошчак падкоў плыў пад срэбранай поўняй, як пелі, далёкія і блізкія адначасна, рагі паляўнічых.

І зараз ён прыгадаў усе бабуліны паказкі, усе скупыя згадкі пра агнявокіх, якія толькі чуў ад дарослых, усе дзіцячыя сны, патрывожаныя бурай. Прыгадаў — і задрыжаў, бяссільна і асуджана ўціскаючыся ў камень, чужы і варожы, поўны бязлітаснай сілы, падступных, звадлівых чараў. «Даруйце, — шаптаў Лель, зажмурыўшыся. — Я не хацеў замінаць народу курганаў. Я проста заблукаў і падумаў, што тут людзі. Што тут... дапамогуць. Даруйце і злітуіцеся!..»

Лель асяніў бы сябе ахоўным знакам, але, праўду сказаць, занадта баяўся паварушыцца. Пастукваючы зубамі, чакаў увесь час, што вось зараз з гіканнем наляціць на яго Дзікі Гон, і ўдараць капытамі лютыя коні, і ўчэпяцца як п'яўкі прывідныя харты, ажно храбуснуць косткі. І пацягнуць — уніз, у чарнату. У нябыт.

Але вакол было да дзіўнага ціха, толькі шапталі травы ды сяды-тады басавітаю струною пазвоньвала над верасамі пчала. Лель баязліва зірнуў на маладога лютніста: той па-ранейшаму вывучаў нязванага госця, адно ў паглядзе цяпер паболела здзіўлення. Склікаць паляўнічых ён, аднак, не спяшаўся, і цягнуць чалавека пад зямлю таксама.

— Я не хацеў замінаць, — паўтарыў Лель, кашлянуўшы. Лютніст паціснуў плячыма.

— О, ты не замінаеш, — адказаў раўнадушна, і ў Леля трохі адлягло ад сэрца. — Да таго ж, — заўважыў лютніст, звузіўшы вочы, — каменнае кола цябе прапусціла.

— Прапусціла?.. — разгублена паўтарыў за ім Лель, а пасля прыгадаў рабізну на ценю і бездань, што нечакана расхінулася за плячыма. Яму і сапраўды дазволілі сюды зайсці, няхай і без асаблівага жадання. Можна, проста пашкадавалі, адчулі бяду і патрэбу?

Калі, канечне, камні здольныя адчуваць і спачуваць.

Лель азаданана пачухаў патыліцу.

— Гэта прашча, — паблажліва патлумачыў лютніст. Абвёў рукою вакол сябе, як бы паказваючы на белыя іклы камянёў. — Калі яна цябе прыняла, то і я не супраць.

Працяг — у наступным нумары

бярозка

Штомесячны грамадска-палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс (для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту)
Выдаецца са снежня 1924 года
Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Заснавальнік
Вытворча-выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Дом прэсы»

Галоўны рэдактар:
Кацярына Вячаславаўна Каплун

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак, Валерый Гапееў, Алесь Дуброўскі, Уладзімір Ліпскі, Алена Масла, Міхаіл Мірончык, Людміла Рублеўская, Аляксей Чарота, Таццяна Швед

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны і паштовы адрасы:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
chas.bjarozka@gmail.com
Тэл.: 8 (017) 287-19-27, 8 (017) 287-16-98.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі №210 ад 25.07.2019, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Дом прэсы»
Дырэктар:
Фёдар Пятровіч Караленя

Намеснік галоўнага рэдактара:
С. М. Курганова
Мастацкі рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
В. С. Дзяткова
Стыль-рэдактар:
П. У. Забела

Падпісана да друку 19.02.2020 г.
Фармат 60×84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,42.
Тыраж 552 экз. Заказ ??.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РУП «Дом прэсы», 2020

- 01 Праект. Усё па плане!
- 05 Гісторыя поспеху / Незапыленае.
Дыялогавая экскурсія
- 09 Практыкум. Напісаць раман за пяць простых крокаў. Частка V: Гары Потэр і эмацыянальнае выгаранне (спойлер: хлопчык не выжыў)
- 14 Школа журналістыкі. Справа ясная, што справа чыстая
- 18 Гіт-zone. Чытай па ўсмешцы
- 21 Ініцыятыва. okidog
- 22 Школьныя даследаванні. Космас беларуса, або Чым зацікавіў Горват масавага чытача?
- 27 Літаратурныя старонкі. Маргарыта Латышкевіч. Першая песня

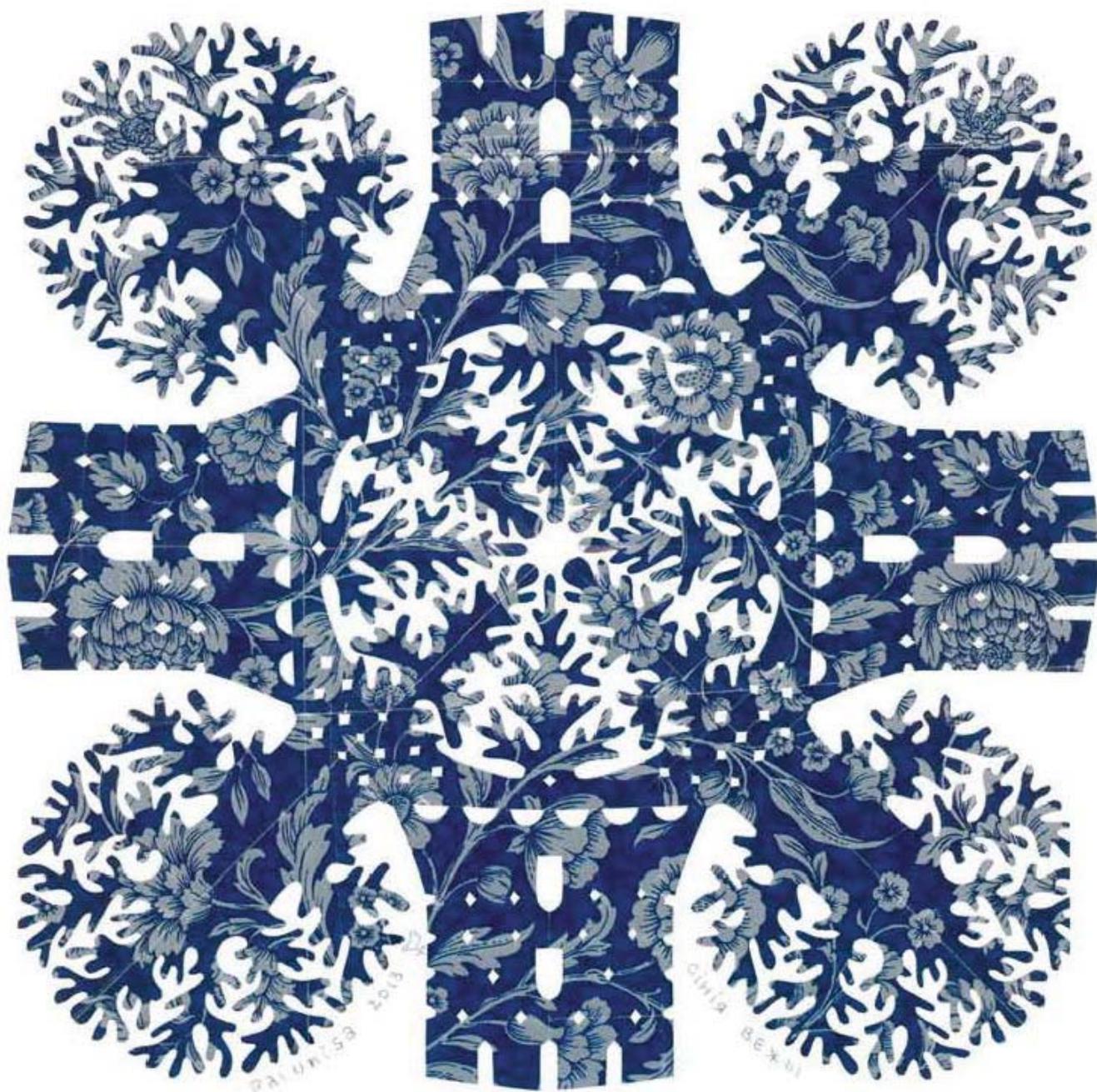
Аўтар вокладкі і разварота: Nollaig Lou (@nollaiglou .

Тэма наступнага нумара — «Маналог».

«Бярозка» ў сацсетках:

 @bjarozka

 @bjarozka.mag

ВЫЦІНАНКА «СІНІЯ ВЕЖЫ»
Аўтар: Вольга Бабурына (Palunisa)

Конкурс дэтэктыўных гісторый

па «Практыкуме» Ксеніі Шталенковай

«Як напісаць дэтэктыў і не здзейсніць злачынства»

Напішыце кароткую дэтэктыўную гісторыю —
фантастычную ці натхнёную рэальнасцю

Парады Ксеніі Шталенковай
і ўмовы конкурсаў шукайце
ў суполцы «Часопіс "Бярозка"»

Конкурс «Дзёрзкія тэорыі беларускаці: мова, культура, гісторыя, міф»

Прыдумайце, як утварыліся тыя ці іншыя ўнікальныя
словы ці выразы, патлумачце, чаму яны маглі ўзнікнуць
менавіта ў Беларусі

Намінацыі:

- мастацкія тэксты;
- мастацка-публіцыстычныя тэксты;
- навуковыя тэксты

ISSN 0320-7579

9 770320 757007

EAC

2 0 0 0 2

